

037

Förslag till frågeschema för uppteckningar om arbetsförfaranden

inom hantverksyrken och hemindustri i Dalarna.

Nedan har arbetet för korthetens skull benämnts yrke. Even om det kan tänkas endast vara en bisyssla, extra förvärvskälla eller husbehovshantering.

I. Allmänna frågor.

Yrkets folkliga benämning?

Dess utbredning såväl inom en by som inom landskapets olika delar;

event. antal yrkesmän i stad. Drevs yrket enbart på landet, enbart i städerna eller förekom bägge delar?

Finnes tradition om, när yrket först började att utövas i trakten, i landskapet eller överhuvudtaget?

Har yrket gått i arv från far till son? Har det varit en specialitet för släkten?

Utövas yrket fortfarande eller är det helt utdött i trakten eller i landskapet?

II. Frågor rörande det tekniska förfarandet.

Vilka av familjens medlemmar deltog i arbetet?

Funnes medhjälpare, yngre och äldre, och vad kallades de i så fall?

(Gesäller, lärlingar etc.)

Hur lång var arbetstiden? Fanns skiftindelning? Vad kallades dessa i så fall och vad kallades fritiden?

Var skedde arbetet? Huvudsakligen utomhus, i boningsrum, i särskild verkstad, i särskild byggnad? Dessas benämningar? Skisser helst med måttuppgifter önskvärda.

Vilket var råmaterialet (event. råmaterialier)?

Varifrån hämtades (köptes) det?

Vilka verktyg användes, vad kallades de och hur sågo de ut? (Bör förklaras med skisser jämte måttuppgifter).

Beskriv arbetet från första verktygstaget och till det sista. Hänvisningar till föregående uppgifter om verktygen bör lämnas. Varje arbetsmoment med dess benämning skall uppgivas liksom även om halvfabrikatet fick t.ex. torra under en viss tid eller av annan orsak tillfälligtvis lades åt sidan.

Vad kallades arbetsstycket efter hand som det angög olika form under bearbetningen?

Tillverkades endast ett ensamt föremål från början till slut eller skedde tillverkningen successivt så, att ett större antal arbetsstycken behandlades jämsides inom varje arbetsmoment?

Användes maskinella hjälpmedel t.ex. svarvar, bormaskiner o.dyl. drivna av vattenhjul, kmljar för vattenkraft o.s.v.? Vere dessa köpta (tillverkningsort

och fabrikat) eller vore de gjorda på platsen?

Drivas dessa numera med elektrisk motor, ångmaskin o.dyl.? Har trumphjul för djur- eller människokraft använts i mannaminne?

Komplettera om möjligt beskrivningen med fotografier av verktygens (maskinernas) användning, det sätt på vilket verktyget och arbetsstycket hålls, arbetsstyckets utseende före och efter ett arbetsmoment samt totalbilder av arbetsplatsen (exteriörer och interiörer).

III. Frågor rörande den färdiga produkten.

Gjordes föremålen på beställning?

" " med avsikt att salubjudas på platsen, vid marknader eller på torget i närmaste större ort? Hur skedde detta? Vad betalades förr för produkterna? Och nu?

Gjordes föremålen eller utövades yrket endast till hushållsbehov (t.ex. vid små vattensågar, vid kolning, tjärbränning etc.)?

Fanns någon förläggare, som utlämnade råmaterialet? Gjordes i så fall produkten färdig eller blott en del av arbetet?

Räknades de färdiga produkterna vid salubjudandet i t.ex. tolfter, hundraden eller på annat sätt?

Angiv särskilda benämningar på produkterna och hur dessa genom angivande av storlek t.ex. i tum skiljdes från andra? Fanns skämtsamma benämningar på varorna?

IV. Övriga frågor.

Drivs arbetet året runt eller var det ett säsongarbete? Kunde familjen leva enbart på det eller fanns skogsbruk till avsalu, jordbruk, fiske eller annan hantering vid sidan därav eller vilket var huvudsysslan?

Finns traditioner om skrock och vidskepelse i direkt förhållande med arbetet? Skulle råmaterialet hämtas vid viss årstid eller på viss dag? Vore vissa dagar eller visst värde olämpliga? Skulle det ske vid ny, nedan eller fullmåne? Skulle vissa ceremonier iakttagas?

Firades vissa dagar med festligheter, med avbrott i arbetet e.dyl.?

Iakttoges vissa formaliteter (festligheter), när en lärling blev gesäll eller gesällen mästare?

Fanns någon sammanslutning för männen inom samma yrke? Detta bör angivas även om det varit (eller är) för sjukkassar o.dyl. Finns några minnen om skråsammanslutning och därmed förknippade spörsmål?

För varje yrke som beskrivs, bör noggrant angivas den plats (gård, by och socken på landet; gata eller tomt i staden) där det utövats samt namn på

utövare av yrket, deras födelse-och dödsår och sagesmannens namn, titel och födelseår.

Vid varje tillfälle, där det är möjligt, bör kameran flitigt användas och uppgifter om dagen för bildernas tagande angivas.

Termer och benämningar böra om möjligt skrivas såväl på riksspråk som på det sätt upptecknaren uppfattat dialektutttalet.

Stockholm i oktober 1926.

Tersten Althin.